

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Матеріали статті висвітлюють одну з актуальних проблем сьогодення, що пов'язані з професійною підготовкою майбутніх соціальних працівників. Автор наводить приклади сучасних вчених щодо оновлення технологій навчання та пошуку нових форм і методів формування відповідних компетентностей у сучасних здобувачів вищої освіти спеціальності соціальна робота. У статті охарактеризовано перспективи використання таких технологій як інфографіка, ментальні карти та буктрейлер. З точки зору автора публікації завдяки застосуванню інфографіки здобувачі матимуть можливість ефективно опрацювати навчальний матеріал. Це пов'язано з візуальним поданням інформації, поєднанням тексту і графіки. Особливо ефективним це може бути у разі необхідності засвоєння великого об'єму інформації. Саме інфографіка сприяє залученню різних органів чуття для тривалого утримання уваги здобувачів. Для майбутніх соціальних працівників інфографіка уможливіть якість практичної підготовки, наприклад, розгляд конфліктів, аналіз проблемних ситуацій тощо. Технологія застосування ментальних карт у роботі з майбутніми соціальними працівниками, як вважає автор, сприятиме поліпшенню пам'яті, генерації ідей та розвитку активного творчого мислення майбутніх фахівців соціальної сфери. Ментальні карти відображають природний спосіб мислення. Застосування ментальних карт дозволить структурувати широке коло проблем, з якими доводиться стикатися у реальному житті соціальному працівнику. Автором відмічено ще одну технологію – буктрейлер (короткий відеоролик про певну книгу). На практичних заняттях використання даної технології дозволить яскраво та образно розповісти здобувачам про певне літературне джерело. Основне завдання застосування буктрейлера – зацікавити користувача та мотивувати до читання. Компетентнісна функція цієї технології полягає у поширенні знань, освіти та самовдосконалення. До того ж, як підкреслює автор статті, створювати буктрейлери буде цікаво як викладачам, так і самим майбутнім соціальним працівникам.

Ключові слова: інноваційні технології навчання, майбутні соціальні працівники, інфографіка, ментальні карти, буктрейлер.

Історично склалося так, що у ході розвитку суспільства відбувся перехід від благодійницької діяльності до професійної, чим було зумовлено появу професії соціального працівника. З часом з'явилася потреба у стандартизації підготовки фахівців соціальної сфери, визначенні завдань і змісту, обґрунтуванні теорій і концепцій, що в загальному розумінні утворили модель професійної підготовки. Та соціально-економічний розвиток в умовах сьогодення диктує потребу суспільства у висококваліфікованих соціальних працівниках, що в свою чергу пояснює необхідність впровадження інноваційних технологій у їх підготовку.

Впровадження інноваційних технологій в освітній процес уможливило актуалізацію компетентнісного підходу у професійній підготовці майбутніх соціальних працівників. Інноваційна спрямованість процесу професійної підготовки в закладах вищої освіти спрямована на творчий розвиток здобувачів, здатних до ініціативності, самостійного ухвалення рішень та усвідомлення ними важливості власної професійної місії [1], [2], [8]. У зв'язку з цим не втрачає актуальності відповідно й проблема пошуку інноваційних технологій навчання майбутніх соціальних працівників.

Мета статті – проаналізувати специфіку застосування інноваційних технологій навчання у підготовці майбутніх соціальних працівників.

Щодо професійної підготовки соціальних працівників І. Савельчук зазначає на необхідності корекції кожного виду діяльності (навчально-виховної, позанавчальної, самостійної, індивідуальної, науково-дослідницької), форм взаємодії викладача та здобувачів (традиційні та нетрадиційні), а також оволодіння методикою їх застосування відповідно до наявних педагогічної й соціальної складових потенціалу інноваційного освітнього середовища університету. З приводу ресурсного забезпечення інноваційного середовища для підготовки соціальних працівників вченою виділено наступні: активізація взаємодії соціальних та освітніх інституцій, стимулювання професійного розвитку через інноваційні технології, залучення здобувачів до інноваційної діяльності, організації відповідних освітніх заходів в системі практико орієнтованої підготовки майбутніх соціальних працівників [6].

Питання підготовки, наприклад, майбутніх соціальних педагогів до використання інноваційних технологій порушено у дослідженні Л. Пахомової, яка розглядає перспективи ефективної професійної діяльності саме з точки зору використання інноваційних технологій. Зміст даного поняття вчена характеризує як сукупність професійних компетентностей, що забезпечують вирішення в межах визначених професійних функцій специфічних проблем і викликів соціального виховання в освітньому середовищі, що постійно оновлюється [5].

За Л. Єрмоїною, для сучасної освіти дедалі більшої актуальності набуває процес гейміфікації. Використання ігрових технологій перетворює освітній досвід на цікавий процес, сприяє подоланню соціальних і психологічних обмежень. До того ж, застосування гейміфікації у підготовці соціальних працівників не дає

змогу отримати прямих відповідей на запитання, створюючи лише простір для роздумів [3]. Розширення переліку різних технологій у підготовці соціальних працівників сприятиме становленню професіоналів своєї справи.

Про значущість професійної підготовки майбутніх соціальних працівників, які будуть здатні до ефективної взаємодії із сім'єю або окремими її членами зазначено у публікаціях Л. Москальової та ін. Вчені акцентують увагу на дещо новому напрямі у діяльності фахівців соціальної сфери – використанні арт-технік у соціальній роботі з сім'єю. Опрацювання арт-технології може бути корисним для профілактики, діагностики та корекції сприйняття їх клієнтів; усвідомлення ними важливості функцій своєї сім'ї та формування ціннісного ставлення до здобутків свого роду [4].

Проаналізувавши ряд наукових ідей було прийнято рішення зосередити наше дослідження на характеристиках таких технологій навчання, як інфографіка, ментальні карти та буктрейлер. Усі вони об'єднані принципом наочності. Про цінність принципу наочності вказував ще Ян Амос Коменський – «це золоте правило дидактики» [7]. Ми поділяємо думку педагога про те, що наочність – це певний компонент почуттів.

Так, беручи до уваги те, що графічна наочність забезпечує сходження від загального до часткового, вважаємо, що завдяки застосуванню інфографіки здобувачі матимуть можливість ефективно опрацювати навчальний матеріал [2, с. 82]. Це пов'язано з візуальним поданням інформації, поєднанням тексту і графіки. Особливо ефективним це може бути у разі необхідності засвоєння великого об'єму інформації. Саме інфографіка сприяє залученню різних органів чуття для тривалого утримання уваги здобувачів. Для майбутніх соціальних працівників інфографіка уможливить якість практичної підготовки, наприклад, розгляд конфліктів, аналіз проблемних ситуацій тощо.

Використання інфографіки під час лекцій або практичних занять сприяє розвитку у майбутніх соціальних працівників таких компетентностей, як навчально-пізнавальних (вміння відрізнити правильність або хибність фактів); інформаційних (професійні навички аналізувати, зберігати та відтворювати будь-яку інформацію); міжпредметних естетичних (вміння виявляти естетичне ставлення до світу, оцінювання життєвих явищ та людської поведінки); ціннісно-сміслових (вміння визначати життєві цінності та ставити мету як для власного розвитку, так і для виконання професійних завдань). Варто підкреслити, що використання інфографіки у навчальному процесі буде доречним у ході вивчення нового матеріалу, під час закріплення отриманих знань, у ході перевірки наявних знань, у процесі розв'язання проблемних питань, а також для емоційного розвантаження. При цьому, інфографіку можна використовувати як розроблену викладачем, так і пропонувати здобувачам узагальнити матеріал, наприклад, той, що передбачає самостійне опрацювання.

Технологія застосування ментальних карт у роботі з майбутніми соціальними працівниками сприятиме поліпшенню пам'яті, генерації ідей та розвитку активного творчого мислення майбутніх фахівців соціальної сфери. Ментальні карти відображають природний спосіб мислення. Застосування ментальних карт (інтелект-карти, карти пам'яті, карти знань) дозволить структурувати широке коло проблем, з якими доводиться стикатися у реальному житті соціальному працівнику.

Технологія використання ментальних карт тісно пов'язана з технікою майндмешпінгу, розробленою англійським психологом та консультантом Тоні Бьюзеном [2, с. 88]. Вчений характеризував її як графічну техніку, що може бути вдало використаною для розвитку потенціалу мозку.

Так звана техніка візуалізації процесу мислення, як вказує Т. Бьюзен, має чотири характерні ознаки:

- об'єкт уваги є центральним образом;
- основні теми, що пов'язані з об'єктом вивчення, розміщуються по відношенню до центрального образу у вигляді гілок;
- ці гілки позначаються відповідними ключовими поняттями (можливе позначення додаткових гілок);
- гілки з поняттями утворюють зв'язану вузлову структуру.

В контексті теми нашого дослідження вважаємо, що розробка ментальних карт для освітніх цілей може бути реалізованою у вигляді спеціальних фігур для відображення основних понять, наукових теорій та власних ідей здобувачів тощо.

Використання ментальних карт уможливить поліпшити пам'ять здобувачів, генерувати ідеї, надихати на пошук креативних рішень, демонстрацію концепцій та діаграм, структурувати курсові/ дипломні роботи, ефективно організувати взаємодію здобувачів у процесі групової роботи. Прикладом доречного використання ментальних карт (інтелект-карт, карт знань) можуть бути наступні: наукова класифікація (понятійні апарати досліджень); представлення конкретної наукової теорії та її застосування; системний виклад перебігу дослідження (наприклад, опис наукового експерименту); планування роботи, облік здобутих результатів, оформлення висновків.

Робота з ментальними картами у підготовці майбутніх соціальних працівників сприятиме розвитку таких компетентностей:

- комунікативних (навички міжособистісної взаємодії, роботи з клієнтами),
- інформаційно-комунікаційних (уміння самостійно шукати, відбирати, аналізувати, перетворювати інформацію);
- проєктно-технологічних (уміння застосовувати знання, навички й особистий досвід у майбутній професійній діяльності).

Ментальні карти відображають природній спосіб мислення людського мозку, їх зміст є інтуїтивно зрозумілим для здобувачів, що в цілому вказує на їх навчальну цінність. Розробка та оформлення ментальних карт вдало пов'язують процес пам'яті і творчості, що сприяє мимовільному запам'ятовуванню: увага здобувачів зосереджується на самому навчальному матеріалі, а не на процесі утримання його в пам'яті.

Варто вказати на значні освітні можливості такої технології, як буктрейлер, дослівний переклад – booktrailer – відеоролик, що триває від двох до п'яти хвилин, що розповідає про будь-яку книгу, візуалізуючи її зміст [2, с. 96]. Читацька компетентність сучасних фахівців різних спеціальностей є під загрозою, тому, вважаємо, застосування технології буктрейлера в освітньому процесі сприятиме частковому розв'язанню даної проблеми. Так, використання даної технології у підготовці майбутніх соціальних працівників під час практичних занять дозволить яскраво та образно розповісти здобувачам про певне літературне джерело.

Наприклад, наразі триває наша робота з підготовки буктрейлера для майбутніх соціальних працівників, що буде представлений нами під час практичного заняття з освітнього компоненту «Соціально-психологічний практикум». Ми плануємо звернути увагу здобувачів на літературне джерело А. В. Руденка «Ігри і казки, які лікують» (у двох книгах: Серія «Для турботливих батьків», Харків, 2020 р.).

Зміст першої книги ми плануємо презентувати через гру дитини у пірамідку, де кожний її елемент представляє такі розділи: «упертість», «примхи», «сором'язливість», «безсоння», «страхи», «жадібність», «агресія».

У другій книзі плануємо відобразити кабінет соціального працівника, який радиться з дітьми з приводу того, як краще назвати робочі теки. За порадою дівчинки та хлопчика соціальний працівник підписує теки відповідними назвами розділів книги «як виховати оптиміста», «обіцяю говорити тільки правду і нічого, крім правди», «таємниця успіху (виховання цілеспрямованості, наполегливості, послідовності в дітей)», «повсякденні дрібниці» тощо. У процесі – на полицях з'являються різнокольорові теки.

У такий спосіб ми прагнемо привернути увагу здобувачів до читання літератури, що може бути корисною, наприклад, у роботі соціального працівника з сім'єю або родиною, або під час надання консультативної допомоги батькам або особам, які їх замінюють.

За різновидом – це буде концептуальний буктрейлер, що буде транслювати для майбутніх соціальних працівників провідну ідею та загальну спрямованість джерела. Ці дві книги адресовано дітям, мамам, татам та всім, хто працює з дітьми. У нашому відеосюжеті будуть задіяні діти, які ніби знаходять на дитячому майданчику ці книжки. І далі планується позакадрове дитяче мовлення, що закликає дорослих звернути увагу на їх знахідку. Заключний фрагмент має демонструвати дитячу кімнату та читання казок. Вважаємо, що цей буктрейлер спонукатиме здобувачів до пошуку можливостей знайти відповідне джерело, а також взагалі звертати увагу на паперові носії інформації для подальшого самовдосконалення та професійного становлення. Основне завдання застосування буктрейлера – заінтригувати користувача та мотивувати до читання. А від так компетентнісна функція цієї технології полягає у поширенні знань, освіти та самовдосконалення. Використання технології буктрейлера під час вивчення освітніх компонентів сприятиме відкриттю нових можливостей для просування книг, виявлення власних режисерських здібностей здобувачів тощо. Навчальна цінність опрацювання технології буктрейлера полягає у здобутті інформації про цікаві літературні джерела, а також у відкритті себе як режисера, монтажера або художника-мультиплікатора.

Для підвищення комунікаційного впливу буктрейлера, ця технологія має реалізувати чотири базові функції:

- інформаційну,
- комунікативну,
- естетичну?
- культурно-просвітницьку.

Перевага образу перед словом сприятиме детальному засвоєнню інформації. До того ж, створювати буктрейлери буде цікаво як викладачам, так і самим майбутнім соціальним працівникам.

Як варіант, одним із завдань для самостійної роботи здобувачів може бути розробка ментальних карт за матеріалами двох книг «Ігри і казки, які лікують».

Висновки. Усвідомлення необхідності інтеграції різних сфер соціальної роботи потребують професійної мобільності та адаптивності від соціальних працівників. Зростає загальна переконаність в тому, що соціальний працівник має вільно «переміщуватися» у своїй професії (наприклад, зі сфери медицини – у діяльність в умовах соціальних служб тощо) і це варто враховувати під час професійної підготовки здобувачів вищої освіти. В межах подальших наукових пошуків перспективу вбачаємо у впровадженні технологій інфографіки, ментальних карт та буктрейлера у викладацькій діяльності. Для подальшого висвітлення ефективності даних інноваційних технологій нами заплановано впровадити їх у процесі засвоєння майбутніми соціальними працівниками таких освітніх компонентів, як «Соціально-психологічний практикум» та «Психологія професійної діяльності».

Використана література:

1. Абакумова О. О., Бабіна С. І. Актуальні питання професійної підготовки фахівців із соціальної роботи в умовах дистанційності. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5 : Педагогічні науки: реалії та перспективи.* 77, 2020, 5-8.

2. Звичайні форми роботи – новий підхід: розвиваємо ключові компетентності : метод. посіб. / К. А. Дмитренко, М. В. Коновалова, О. П. Семиволос, С. В. Бекетова. Х. : ВГ «Основа». 2018. 119.
3. Єрміна Л. Є. Застосування «гейміфікації» в професійній підготовці соціальних працівників. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету* 1 (24). 2020. 69-74.
4. Москальова Л. Ю., Єрміна Л. Є. Формування готовності майбутніх соціальних працівників до роботи з сім'єю: тренінг з використання арт-технік. *Соціальна робота та соціальна освіта* 2 (7). 2021, 134-140.
5. Пахомова Л. Підготовка майбутніх соціальних педагогів до використання інноваційних технологій у професійній діяльності : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05. Харків, 2020. 315.
6. Савельчук І. Б. Ресурсне забезпечення інноваційного освітнього середовища підготовки соціальних працівників. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: педагогіка, соціальна робота.* 2 (45), Київ. 2019. 154-159.
7. Сліпич Ю. В. «Золоте правило дидактики» Я. А. Коменського в сучасній мистецькій освіті. *Педагогічний альманах.* 2017. Випуск 34. 76-81.
8. Чуйко О. В. Професійно-орієнтовані практики у підготовці соціальних педагогів в університеті. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія II : Соціальна робота. Соціальна педагогіка.* 24 (II), Київ, 2018, 5-8.

References:

1. Abakumova O. O., Babina S. I. (2020). Aktualni pytannia profesiinoi pidhotovky fakhivtsiv iz sotsialnoi roboty v umovakh dystantsiinosti [Topical issues of professional training of specialists in social work at a distance]. *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Dragomanova. Seriya 5 : Pedahohichni nauky: realii ta perspektyvy.* 77, S. 5-8. [in Ukrainian].
2. Dmytrenko K. A. (2018). Zvychni formy roboty – novyi pidkhid: rozvyvaemo kliuchovi kompetentnosti [Usual forms of work are a new approach: we develop key competencies] : metod. posib. / K. A. Dmytrenko, M. V. Konovalova, O. P. Semyvolos, S. V. Beketova. Kh. : VH «Osnova». 119. [in Ukrainian].
3. Ieromina L. Ye. (2020). Zastosuvannya «heimifikatsii» v profesiinii pidhotovtsi sotsialnykh pratsivnykiv [The use of "gamification" in the training of social workers]. *Naukovyi visnyk Melitopolskoho derzhavnogo pedahohicheskoho universytetu* 1 (24). S. 69-74. [in Ukrainian].
4. Moskalova L. Yu., Yeromina L. Ye. (2021). Formuvannya hotovnosti maibutnikh sotsialnykh pratsivnykiv do roboty z simieiu: treninh z vykorystannia art-tehnik [Building the readiness of future social workers to work with the family: training in the use of art techniques]. *Sotsialna robota ta sotsialna osvita* 2 (7). S. 134-140. [in Ukrainian].
5. Pakhomova L. (2020). Pidhotovka maibutnikh sotsialnykh pedahohiv do vykorystannia innovatsiinykh tekhnolohii u profesiinii diialnosti : [Preparation of future social educators for the use of innovative technologies in professional activities] dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.05. Kharkiv. 315. [in Ukrainian].
6. Savelchuk I. B. (2019). Resursne zabezpechennia innovatsiinoho osvitnoho seredovyshcha pidhotovky sotsialnykh pratsivnykiv [Resource provision of innovative educational environment for training social workers]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seriya: pedahohika, sotsialna robota.* 2 (45), Kyiv. S. 154-159. [in Ukrainian].
7. Slipich Yu. V. (2017). «Zolote pravylu dydaktyky» Ya. A. Komenskoho v suchasni mystetski osviti [Comenius's «Golden Rule of Didactics» in Contemporary Art Education]. *Pedahohichniy almanakh. Vypusk 34.* S. 76-81. [in Ukrainian].
8. Chuiko O. V. (2018). Profesiino-orientovani praktyky u pidhotovtsi sotsialnykh pedahohiv v universyteti [Professionally-oriented practices in the training of social educators at the university]. *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Dragomanova. Seriya 11 : Sotsialna robota. Sotsialna pedahohika.* 24 (II), Kyiv, S. 5-8. [in Ukrainian].

Senyk A. M. Innovative training technologies in future social workers training

The materials of the article highlight one of the current issues related to the training of future social workers. The author gives examples of modern scientists on updating learning technologies and finding new forms and methods of forming appropriate competencies in modern graduates of social work. The article describes the prospects of using such technologies in infographics, mental maps and beech trailer. From the point of view of the author of the publication, thanks to the use of infographics, applicants will be able to effectively process the training material. This is due to the visual presentation of information, the combination of text and graphics. This can be especially effective if you need to learn a lot of information. It is infographics that help to attract various senses for long-term attention of applicants. For future social workers, infographics will enable the quality of practical training, such as conflict resolution, problem analysis, etc. According to the author, the technology of using mental maps in working with future social workers will help improve memory, generate ideas and develop active creative thinking of future social workers. Mental maps reflect the natural way of thinking. The use of mental maps will allow structuring a wide range of problems that a social worker has to face in real life. The author noted another technology – a trailer (a short video about a particular book). In practical classes, the use of this technology will vividly and figuratively tell applicants about a particular literary source. The main task of using the trailer is to intrigue the user and motivate them to read. The use of book trailer technology in the study of educational components opens up new opportunities for the promotion of books, discovering their own directing abilities of applicants. To increase the communication impact of the trailer, this technology must implement four basic functions: informational, communicative, aesthetic and cultural-educational. The superiority of the image over the word will facilitate the detailed assimilation of information. The competence function of this technology is to disseminate knowledge, education and self-improvement. In addition, as the author of the article emphasizes, it will be interesting to create book trailers for both teachers and future social workers.

Key words: innovative learning technologies, future social workers, infographics, mental maps, book trailer.